

Audiodescripció i Subtitulació per a Sords

Codi: 43761

Crèdits: 9

Titulació	Tipus	Curs	Semestre
4315982 Traducció Audiovisual	OB	0	1

Professor/a de contacte

Nom: Carme Mangiron Hevia

Correu electrònic: Carme.Mangiron@uab.cat

Equip docent

Paula Igareda Gonzalez

Teresa Pitarch Porcar

Utilització d'idiomes a l'assignatura

Llengua vehicular majoritària: espanyol (spa)

Prerequisits

En cas de cursar el màster per via lenta, cal haver fet el mòdul de Doblatge i Subtitulació abans de cursar el d'Audiodescripció i Subtitulació per a Sords.

Objectius

- *Conèixer la història i el context legal a Catalunya, Espanya i Europa en matèria de subtitulació per a persones sordes i d'audiodescripció
- *Conèixer la realitat de les persones usuàries
- *Comprendre i analitzar productes audiovisuals de diversa mena
- *Documentar-se
- *Fer subtítols per a sords i audiodescripcions de diversos tipus amb els registres corresponents
- *Dominar el programari, les tècniques i les característiques dels subtítols per a sords i de l'audiodescripció

Competències

- Analitzar críticament els aspectes estructurals i temàtics de guions cinematogràfics.
- Demostrar una actitud i un comportament ètics actuant d'acord amb els principis deontològics de la professió.
- Distingir les diferents modalitats i els gèneres textuais de la traducció audiovisual i l'accessibilitat als mitjans i les seves característiques.
- Dominar estratègies de correcció, revisió lingüística i postedició dels productes audiovisuals.
- Gestionar projectes de traducció audiovisual, d'accessibilitat i de localització multimèdia, de webs i de videojocs
- Reconèixer els problemes de traducció específics de les diferents modalitats de productes audiovisuals i aplicar els coneixements adquirits per resoldre'ls.
- Tenir les habilitats d'aprenentatge que permetin continuar estudiant de manera principalment autònoma o autodirigida.

- Traduir i fer accessibles productes audiovisuals, productes multimèdia, webs, videojocs i aplicacions informàtiques.
- Utilitzar els programes informàtics específics per traduir i fer accessibles productes audiovisuals, productes multimèdia i videojocs.

Resultats d'aprenentatge

1. Adquirir pràctica en els processos de subtitulació per a sords i elaboració de guions per a audiodescripcions.
2. Analitzar el producte cinematogràfic per valorar quins elements s'han d'incloure en l'audiodescripció.
3. Demostrar una actitud i un comportament ètics actuant d'acord amb els principis deontològics de la professió.
4. Fer subtitulacions per a sords i audiodescripcions que compleixin les normes i els estàndards professionals de la indústria.
5. Identificar els principals reptes de l'accessibilitat als mitjans.
6. Identificar i corregir errors en productes subtitulats per a sords i audiodescripcions.
7. Liderar i treballar en equips d'accessibilitat als mitjans.
8. Reconèixer els aspectes econòmics i professionals de la indústria de l'accessibilitat.
9. Reconèixer les principals característiques de l'audiodescripció.
10. Reconèixer les principals característiques de la subtitulació per a sords.
11. Resoldre problemes relacionats amb la identificació del parlant i la descripció de sons en la subtitulació per a sords.
12. Resoldre problemes relacionats amb la identificació dels personatges i la descripció de les accions d'un producte audiovisual que s'ha d'audiodescriure.
13. Tenir les habilitats d'aprenentatge que permetin continuar estudiant de manera principalment autònoma o autodirigida.
14. Utilitzar programes per fer audiodescripcions.
15. Utilitzar programes per fer subtitulacions per a sords.

Continguts

Audiodescripció

Bloc introductori

- Què és l'AD. Història de l'AD.
- Persones usuàries i expectatives.
- Normatives i lleis.
- Audiodescripció de crèdits i logos.

Bloc teoricopràctic.

- Audiodescripció de personatges.
- Audiodescripció d'accions lineals.
- Audiodescripció d'accions no lineals.
- Audiodescripció d'accions complexes.
- Pràctica general: AD de productes infantils.
- Pràctica general: AD de continguts humorístics i sexuals.
- Pràctica general: AD del principi d'una pel·lícula.
- AD d'arts escèniques (teatre i òpera).
- Mercat laboral.

Subtitulació per a persones sords (SPS)

Bloc introductori

- La subtitulació per a persones sordes: definició, orígens i tipus de subtítols
- La subtitulació per a persones sordes a Espanya: panorama estatal i panorama autonòmic
- Lleis, normes i iniciatives que ajuden a eliminar barreres
- El/la receptor/a sord/a

- La pràctica subtituladora per a persones amb diversitat funcional auditiva: dimensió tècnica
- La pràctica subtituladora per a persones amb diversitat funcional auditiva: dimensió ortotipogràfica

Bloc teoricopràctic

- El mètode de treball en SPS
- La velocitat de lectura i la reducció en SPS
- La identificació dels personatges i les didascàlies
- Els sons i la música
- Els productes per a un públic infantil
- Els documentals doblats o amb veus superposades
- Els aspectes lingüístics de laSPS en productes col·loquials i còmics
- Altres tipus de productes
- El món laboral

Metodologia

S'utilitza una metodologia activa amb activitats de diversos tipus. S'utilitzen els instruments del Campus Virtual de la UAB.

Metodologies possibles:

Realització de tasques d'audiodescripció i subtitulació per a sords
 Realització de projectes de audiodescripció i subtitulació per a sords
 Resolució d'exercicis
 Presentacions de treballs individuals/en grup
 Debats (presencials o en fòrums)
 Tècniques d'aprenentatge cooperatiu

Les activitats didàctiques s'organitzen en tres blocs, segons el grau de autonomia requerit de l'estudiant:

- Activitats dirigides: requereix la direcció d'un/a professor/a.
- Activitats supervisades: requereix la supervisió més o menys puntual d'un/a professor/a.
- Activitats autònomes: l'estudiant s'organitza el temps i l'esforç de manera autònoma (individualment o en grup).

Activitats formatives

Títol	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Tipus: Dirigides			
Anàlisi crítica de productes	12	0,48	2, 5, 6, 9, 10, 13
Correcció d'activitats	15	0,6	1, 5, 6, 11, 12, 13
Exposició de continguts teòrics	15	0,6	2, 5, 9, 10
Tipus: Supervisades			
Debats i activitats de reflexió sobre aspectes rellevants	10	0,4	2, 3, 5, 6, 9, 10, 13
Exposició d'anàlisis crítiques de productes i reflexió conjunta	10	0,4	2, 3, 5, 6, 7, 9, 10, 13
Preparació d'exercicis i treballs	10	0,4	1, 2, 4, 5, 7, 8,

Tipus: Autònomes

Treball autònom (exercicis amb programari, anàlisis de productes, documentació, preparació d'exposicions orals/virtuals, correccions, lectura de bibliografia, etc.)	153	6,12	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15
--	-----	------	---

Avaluació

Altres consideracions

La informació sobre l'avaluació, el tipus d'activitat d'avaluació i el seu pes sobre l'assignatura és a títol informatiu. El professorat responsable de l'assignatura la concretarà en començar-ne a impartir la docència.

Revisió

En el moment de lliurar la qualificació final prèvia a l'acta, el docent comunicarà per escrit una data i hora de revisió. La revisió de les diverses activitats d'avaluació s'acordarà entre el docent i l'estudiant.

Recuperació

Podran accedir a la recuperació els estudiants que s'hagin presentat a activitats el pes de les quals equivalgui a un 66,6% (dos terços) o més de la qualificació final i que hagin tret una qualificació mitjana ponderada de 3,5 o més.

L'estudiant es presentarà exclusivament a les activitats o proves no presentades o suspeses. En cap cas es podrà recuperar nota mitjançant una prova final equivalent al 100% de la nota.

En el moment de lliurar la qualificació final prèvia a l'acta de l'assignatura, el docent comunicarà per escrit el procediment de recuperació. El docent pot proposar una activitat de recuperació per a cada activitat suspesa o no presentada o pot agrupar diverses activitats en una de sola.

Consideració de "no avaluable"

S'assignarà un "no avaluable" quan les evidències d'avaluació que hagi aportat l'estudiant equivalguin a un màxim d'una quarta part de la qualificació total de l'assignatura.

Irregularitats en les activitats d'avaluació

En cas d'irregularitat (plagi, còpia, suplantació d'identitat, etc.) en una activitat d'avaluació, la qualificació d'aquesta activitat d'avaluació serà 0. En cas que es produeixin irregularitats en diverses activitats d'avaluació, la qualificació final de l'assignatura serà 0.

S'exclouen de la recuperació les activitats d'avaluació en què s'hagin produït irregularitats (com ara plagi, còpia, suplantació d'identitat). Es considera com a "còpia" un treball que reproduïx tot o gran part del treball d'un/a altre/a company/a, i com a "plagi" el fet de presentar part o tot un text d'un autor com a propi, és a dir, sense citar-ne les fonts, sigui publicat en paper o en forma digital. En el cas de còpia entre dos estudiants, si no es pot saber qui ha copiat qui, s'aplicarà la sanció a ambdós.

Activitats d'avaluació

Títol	Pes	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
1. Participació activa (exercicis, classe)	15	0	0	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15

2. Treball en grup	15	0	0	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13
3. Encàrrec	30	0	0	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15
4. Encàrrec final	40	0	0	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15

Bibliografia

Bibliografía seleccionada

Per a més referències, es recomana consultar BITRA: https://aplicacionesua.cpd.ua.es/tra_int/usu/buscar.asp
[Paraules clau "accessibilitat" i "audiodescripció" / "subtítols" i cerca per autors que us interessin]

Bibliografia sobre Audiodescripció [SPS més avall]

AENOR (2005): "Norma UNE: 153020. Audiodescripción para personas con discapacidad visual. Requisitos para la audiodescripción y elaboración de audioguías". Madrid: AENOR.

Arcos Urrutia, J. M. (2012) "Análisis de guiones audiodescritos y propuestas para la mejora de la norma UNE 153020". Revista electrónica de estudios filológicos, 22.
http://www.um.es/tonosdigital/znum22/secciones/estudios-05-la_audiodescripcion.htm

Arma, S. (2011) The Language of Filmic Audio Description: A Corpus-Based Analysis of Adjectives. Tesis doctoral no publicada. http://www.fedoa.unina.it/8740/1/ARMA_Saveria_23.pdf

Ballester, Ana. 2007. "Directores en la sombra: personajes y su caracterización en el guión audiodescrito de Todo sobre mi madre (1999)". A Catalina Jiménez (Ed.) Traducción y accesibilidad. Subtitulación para Sordos y audiodescripción para ciegos: nuevas modalidades de Traducción Audiovisual. Frankfurt: Peter Lang: 133-152.

Bassols, M. i Santamaria, L. (2007) "Las indicaciones lingüísticas para la audiodescripción en inglés, en español y en catalán", a Ruiz Mezcuá, B. i F. Utray (coord.) Accesibilidad a los medios audiovisuales para personas con discapacidad. Amadis'06. Madrid: Real Patronato sobre Discapacidad, 197-209.

- (2009) L'audiodescripció en català. Bellaterra: Servei de Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona.

Benecke, Bernd (2004): "Audio-Description". Meta 49 (1): 78-80. Benecke, Bernd i Elmar Dosch (2004) Wenn aus Bildern Worte werden. Munich: Bayerischer Rundfunk.

Benecke, Bernd (2007): "Audiodescription: The race between costs und quality". A: Leipziger Studien zur angewandten Linguistik und Translatologie, Frankfurt am Main, Berlin, Berna, Brusel·les, Nova York, Oxford, Viena.

Benecke, Bernd (2007): "Audio Description: Phenomena of Information Sequencing". MUTRA.
http://www.euroconferences.info/proceedings/2007_Proceedings/2007_Benecke_Bernd.pdf

- (2014): "Character fixation and character description: The naming and describing of characters in Inglorious Basterds", a Maszerowska A., Matamala A. i Orero P. (eds.): Audio Description. New Perspectives illustrated. Amsterdam, Benjamins, p. 141-158.

Benecke, Bernd (en premsa): "Audio Description and Translation" a Rogers, Margret/Braun, Sabine (en premsa): Audiodescription. Amsterdam: Benjamins.

Bittner, H. (2011). "Audio description guidelines: a comparison". A *Cross-cultural Pragmatics at a Crossroads II: Linguistic and Cultural representations across Media*. Norwich: Language and Communication Studies UEA.

Bourne, Julian (2007): "El impacto de las directrices ITC en el estilo de cuatro guiones AD en inglés". A Catalina Jiménez (Ed.) Traducción y accesibilidad. Subtitulación para Sordos y audiodescripción para ciegos: nuevas modalidades de Traducción Audiovisual. Frankfurt: Peter Lang: 179-198.

Bourne, Julian & Catalina Jiménez (2007). "From the Visual to the Verbal in Two Languages: a Contrastive Analysis of the Audio Description of The Hours in English and Spanish". A Díaz Cintas, Jorge; Pilar Orero i Aline Remael (eds). Media for All: Subtitling for the Deaf, Audio Description and Sign Language. Amsterdam: Rodopi: 175-188.

Braun, Sabine (2008): "Audio Description from a discourse perspective: a socially relevant framework for research and training". LANS 6: 357-372.

- (2008) "Audiodescription Research: State of the Art and Beyond". Translation Studies in the New Millennium, 6, 14-30.

- (2011) "Creating Coherence in Audiodescription". Meta, 56 (3), 645-662.

Cabeza-Cáceres, C. (2010) "Opera Audio Description at Barcelona's Liceu Theatre", a Díaz-Cintas, J.; A. Matamala i J. Neves (eds.) New Insights into Audiovisual Translation and Media Accessibility. Amsterdam: Rodopi, 227-237.

- (2013). Audiodescripció i recepció: efecte de la velocitat de narració, l'entonació i l'explicitació en la comprensió fílmica. Tesis doctoral no publicada, Departament de Traducció i d'Interpretació, UAB.

Cabeza-Cáceres, C. i Matamala, A. (2008) "La audiodescripción de ópera: La nueva propuesta del Liceo", a Pérez-Ugena A. i R. Vizcaíno-Laorga (eds.) Ulises y la Comunidad Sorda. Madrid: Observatorio de las Realidades Sociales y de la Comunicación, 195-108.

Cerezo Merchán, B. (2012) La didáctica de la traducción audiovisual en España. Un estudio de caso empírico-descriptivo. Tesis doctoral. <http://tdx.cat/handle/10803/83363>

Chapado Sánchez, M. (2010) "La audiodescriptibilidad del film: una nueva perspectiva de análisis fílmico". Frame, 6, 159-195. http://fama2.us.es/fco/frame/new_portal/textos/num6/estudios/9%20Audescripci%F3n_MartaChapado.pdf

Chmiel, A. i Mazur, I. (2011) "Overcoming Barriers - The Pioneering Years of Audio Description in Poland", a Serban A.; A. Matamala i J. M. Lavour (eds.) Audiovisual Translation in Close-up: Practical and Theoretical Approaches. Berna: Peter Lang, 279-296.

- (2012) "Audio Description Made to Measure: Reflections on Interpretation in AD Based on the Pear Tree Project Data", a Remael, A.; M. Carroll i P. Orero (eds.) Audiovisual Translation and Media Accessibility at the Crossroads. Amsterdam: Rodopi, 173-188.

- (2012a). "AD reception research. Some methodological considerations", en Perego E. (ed.): Emerging topics in translation: Audio description, Trieste, EUT Edizioni Università di Trieste, p. 57-80.

- (2012b). "Towards common European audio description guidelines: results of the Pear Tree Project". Perspectives: Studies in Translatology, 20(1), p. 5-23.

- (2012c). "Audio description made to measure: Reflections on interpretation on AD based on the Pear Tree Project data", a Remael A., Orero P. i Carroll M. (eds.): Audiovisual Translation and Media Accessibility at the Crossroads. Media for All 3. Amsterdam / Nova York, Rodopi, p. 173-188.

Collins, R. (2012) Audio Description on Television: Past, Present and Future. Londres: RNIB. http://www.rnib.org.uk/professionals/Documents/AD_on_TV_RNIB_policy_paper.pdf

Corral, A. (2012) "Les marques de subjectivitat en l'audiodescripció. L'òpera: una superposició de veus". Quaderns de traducció, 19, 111-122.

Corral, A. i Lladó, R. (2011) "Opera Multimodal Translation: Audio Describing Karol Szymanowski's Krol Roger for the Liceu Theatre, Barcelona". *The Journal of Specialised Translation*, 15, 163-179.

Díaz Cintas, Jorge Pilar Orero i Aline Remael (eds) (2007a) *Media for All: Subtitling for the Deaf, Audio Description and Sign Language*. Amsterdam: Rodopi.

Fresno, N. (2012) "Experimenting with Characters. An Empirical Approach to the Audio Description of Fictional Characters", a Remael, A.; M. Carroll i P. Orero (eds.) *Audiovisual Translation and Media Accessibility at the Crossroads*. Amsterdam: Rodopi, 147-171

-- (2013) "Is a Picture Worth a Thousand Words? The Role of Memory in Audio Description".

Fernández-Torné, A. i A. Matamala (2015): "Text-to-speech vs. human voiced audio description: a reception study in films dubbed into Catalan", *JosTrans- The Journal of Specialised Translation*, 24(July 2015), p. 61-88.

Fix, Ulla (Hg.) (2005). *Hörfilm. Bildkompensation durch Sprache*, Erich Schmidt Verlag.

Fryer, L. (2010) "Audio Description as Audio Drama - A Practitioner's Point of View". *Perspectives: Studies in Translatology*, 18 (3), 205-213.

- (2014) "Audio Introductions for Film". *Journal of Visual Impairment and Blindness*.

- (2016): *An Introduction to Audio Description. A Practical Guide*. New York, Routledge.

Fryer, L. i J. Freeman (2012): "Presence in those with and without sight: Audio Description and its Potential for Virtual Reality Applications", *Journal of Cyber Therapy & Rehabilitations*, 5(1), p. 15-23.

- (2013): "Cinematic Language and the Description of Film: Keeping AD users in Frame", *Perspectives: Studies in Translatology*, 21(3), p. 412-426.

Fryer, L. i P. Romero Fresco (2014): "Audio introductions", a Maszerowska A., Matamala, A. i Orero P. (eds.): *Audio Description: New perspectives illustrated*. Ámsterdam, Benjamins, p. 11-28.

Fuentes Luque, A. (2000): *La recepción del humor audiovisual traducido: estudio comparativo de fragmentos de las versiones doblada y subtitulada al español de la película Duck Soup de los Hermanos Marx*. Tesis doctoral. Granada, Universidad de Granada.

Fryer, L. i Freeman, J. (2012a) "Cinematic Language and the Description of Film: Keeping AD Users in Frame". *Perspectives: Studies in Translatology*, 0, 0, 1-15.

- (2012b) "Presence in Those with and without Sight: Audio Description and its Potential for Virtual Reality Applications". *Journal of Cyber Therapy & Rehabilitation*, 5 (1), 15-23.

Greening, J. i Rolph, D. (2007). *Accessibility: raising awareness of audio description in the UK*. En Díaz Cintas, J., Orero, P. i Remael, A. (ed.). *Media for All: Subtitling for the Deaf, Audio Description and Sign Language* (pp. 127-138). Amsterdam: Rodopi.

Fix, Ulla (Hg.) (2005). *Hörfilm. Bildkompensation durch Sprache*, Erich Schmidt Verlag.

Hyks, Veronika (2005) "Audio Description and Translation. Two related but different skills". *Translating Today* 4: 6-8.

Hyks, Veronika (2006) "Translation versus origination, creativity within limits". *A Media and the Languages* 2006 http://www.languages-media.com/lang_media_2006/protected/Veronika_Hyks.pdf

Jiménez Hurtado, Catalina (2007): "De imágenes a palabras: la audiodescripción como una nueva modalidad de traducción y de representación del conocimiento", a Gerd Wotjak, *Quo vadis Translatologie?* Leipzig: Frank und Timme: 143-160.

- Jiménez Hurtado, Catalina (2007b): "Una gramática local del guión audiodescrito. Desde la semántica a la pragmática de un nuevo tipo de traducción". A Catalina Jiménez (Ed.) Traducción y accesibilidad. Subtitulación para Sordos y audiodescripción para ciegos: nuevas modalidades de Traducción Audiovisual. Frankfurt: Peter Lang: 55- 80.
- Jiménez Hurtado, Catalina (2008): "La Audiodescripción desde la representación del conocimiento general. Configuración semántica de una gramática local del texto audiodescrito". LANS 6: 345-356.
- Krejtz, I.; Szarkowska, A.; Walczak, A.; Krejtz, K. i Duchowski, A. (2012) "Audio Description as an Aural Guide of Children's Visual Attention: Evidence from an Eye-Tracking Study", a ETRA 2012: Proceedings of the Symposium on Eye Tracking Research and Applications. Santa Barbara (EUA), 99-106.
- Kruger, J. L. (2009) "The Translation of Narrative Fiction: Impostulating the Narrative Origo". Perspectives: Studies in Translatology, 17 (1), 15-32.
- (2010) "Audio Narration: Re-Narrativising Film". Perspectives: Studies in Translatology, 18 (3), 231-249.
- Kruger, J. L. i Orero, P. (2010) "Audio Description, Audio Narration: A New Era in AVT". Perspectives: Studies in Translatology, 18 (3), 141-142.
- Lakritz, P. i Salway, A. (2006) "The Semi-Automatic Generation of Audio Description from Screenplays". Dept. of Computing Technical Report CS-06-05. Surrey: University of Surrey.
<http://www.bbrel.co.uk/pdfs/CS-06-05.pdf>
- Ley 7/2010, de 31 de marzo, General de la Comunicación Audiovisual.
<http://boe.es/boe/dias/2010/04/01/pdfs/BOE-A-2010-5292.pdf>
- López Vera, J. F. (2006a) "Traducir audiodescripciones ¿una necesidad inminente?" Ponència presentada al congrés Accesibilidad a los medios audiovisuales para personas con discapacidad. Amadis'06.
<http://www.cesya.es/estaticas/ congreso/Ponencias/Resumenes/05.pdf>
- (2006b) "Translating Audio Description Scripts: The Way Forward? - Tentative First Stage Project Results". Ponència presentada a congrés Muta 2006.
http://www.euroconferences.info/proceedings/2006_Proceedings/2006_Lopez_Vera_Juan_Francisco.pdf
- Martínez Sierra, J. J. (2010) "Approaching the Audio Description of Humour". Entreculturas 2, 87-103.
- Marzà Ibáñez, A. (2010) "Evaluation Criteria and Film Narrative. A Frame to Teaching Relevance in Audio Description". Perspectives: Studies in Translatology, 18 (3), 143-153.
- Matamala, A. (2005): "Live Audio Description in Catalonia". Translating Today 4: 9-11.
- Matamala, A. (2006) "La accesibilidad en los medios: aspectos lingüísticos y retos de formación". A Ricardo Perez-Amat y Álvaro Pérez-Ugena (Eds.) Sociedad, integración y televisión en España. Madrid: Laberinto: 293-306.
- Matamala, A. (2007) "Audiodescription in Catalonia". Translation Watch Quarterly Volume 3 Issue 2: 37-48.
- Matamala, A. (2007) "La audiodescripción en directo", A Catalina Jiménez (Ed.) Traducción y accesibilidad. Subtitulación para Sordos y audiodescripción para ciegos: nuevas modalidades de Traducción Audiovisual. Frankfurt: Peter Lang: 121-132.
- Matamala, A. i Orero, P. (2006) "Integración de la accesibilidad en los medios en los estudios de traducción". Ponència presentada al Congrés Internacional de Docència Universitària i Innovació.
- (2007a) "Accessible Opera in Catalan: Opera for All", a Díaz-Cintas, J.; P. Orero i A. Remael (eds.) Media for All: Subtitling for the Deaf, Audio Description and Sign Language. Amsterdam: Rodopi, 201-214.
- (2007b) "Designing a Course on Audio Description: Main Competences of the Future Professional". Linguistica Antverpiensia New Series, 6, 329-344.

- (2008) "L'accessibilitat a Televisió de Catalunya: parlem amb Rosa Vallverdú, directora del departament de Subtitulació de TVC". *Quaderns de Traducció*, 16, 301-312.
- (2011) "Opening Credit Sequences - Audio Describing Films within Films". *International Journal of Translation*, 23, 35-58.
- Matamala, A. i Rami, N. (2009) "Comparative Analysis of Spanish and German Audio Description of Good-bye, Lenin". *Hermeneus*, 11, 249-266.
- Matamala, A. i Remael, A. (2011) *Audio Description Reloaded*. Presentació al congrés Points of View in Languages and Culture.
- McGonigle, F. (2007) *The Audio Description of Children's Films*. Treball de recerca no publicat. University of Surrey.
- Mateos Miguélez, B. (2005) *Audiodescripción: estudio y análisis a través de un fragmento de la película Shrek*. Treball de recerca no publicat. Universidade de Vigo.
- Neves, J. (2012) "Multi-Sensory Approaches to (Audio) Description. Describing the Visual Arts". *MonTI. Monografías de Traducción e Interpretación*, 4, 277-293.
- Orero, P. (2005a) "La inclusión de la accesibilidad en comunicación audiovisual dentro de los estudios de traducción audiovisual". *Quaderns de Traducció*, 12, 173-185.
- (2005b) "Teaching Audiovisual Accessibility". *Translating Today*, 4, 12-15.
- (2005c) "Audio Description: Professional Recognition, Practice and Standards in Spain". *Translation Watch Quarterly*, 1, 7-18.
- (2006) "Algunas consideraciones sobre la audio descripción comercial en España", a Pérez-Amat, R. i Á. Pérez-Ugena (eds.) *Sociedad, integración y televisión en España*. Madrid: Laberinto, 277-292.
- (2007a) "Jorge Arandes, Audio Description Pioneer". *JosTrans. The Journal of Specialised Translation*, 7, 190-194.
- (2007b) "Sampling Audio Description in Europe", a Díaz-Cintas, J.; P. Orero i A. Remael (eds.) *Media for All: Subtitling for the Deaf, Audio Description and Sign Language*. Amsterdam: Rodopi, 111-125.
- (2007c) "¿Quién hará la audiodescripción comercial en España? El futuro perfil del descriptor", a Jiménez, C. (ed.) *Traducción y accesibilidad. Subtitulación para sordos y audiodescripción para ciegos: nuevas modalidades de Traducción Audiovisual*. Frankfurt: Peter Lang, 111-120.
- (2007d) "Audio Subtitling: A Possible Solution for Opera Accessibility in Catalonia", a Franco, E. P. C. i V. Santiago Araújo (coord.) *TradTerm*. São Paulo: Humanitas, 135-149.
- (2008) "Three Different Receptions of the Same Film. The Pear Stories Applied to Audio Description". *European Journal of English Studies*, 179-193.
- (2011) "The Audio Description of Spoken, Tactile, and Written Languages in *Be With Me*", a Serban, A.; A. Matamala i J. M. Lavour (eds.) *Audiovisual Translation in Close-up: Practical and Theoretical Approaches*. Berna: Peter Lang.
- (2012) "Audio Description for Children: Once upon a Time There Was a Different Audio Description for Characters", a Di Giovanni, E. (ed.) *Between Text and Receiver: Accessibility, Dubbing and Translation*. Frankfurt: Peter Lang, 169-184.
- Orero, P. i Matamala, A. (2007) "Accessible Opera: Overcoming Linguistic and Sensorial Barriers". *Perspectives: Studies in Translatology*, 15 (4), 262-278.
- Orero, P.; Pereira, A. i Utray, F. (2007) "Visión histórica de la accesibilidad en los medios en España". *TRANS: Revista de Traductología*, 11, 31-43.

Orero, P. i Wharton, S. (2007) "The Audio Description of a Spanish Phenomenon: Torrente". *JosTrans. The Journal of Specialised Translation*, 7, 164-178.

Orero, P. i Vilaró, A. (2012) "Eye Tracking Analysis of Minor Details in Films for Audio Description". *MonTI. Monografías de Traducción e Interpretación*, 4, 295-319.

Orero, P. i Vilaró, A. (en premsa) "Leitmotif in Audio Description: Anchoring Information to Optimise Retrieval", a Bruti, S.; E. Di Giovanni i P. Orero (eds.) *Audiovisual Translation across Europe: An Ever-Changing Landscape*. Berna/Berlín: Peter Lang.

Ortiz-Boix, C. (2012) *Tecnologies per a l'audiodescripció: estudi sobre l'aplicació de la traducció automàtica i la síntesi de parla a l'audiodescripció en castellà*. Treball de final de màster no publicat. Universitat Autònoma de Barcelona.

Palomo, A. (2008a) "Audio Description for Children: the Art of Reading Images as Storytelling. A Contrastive Analysis of the British and Spanish Practices of Audio Describing Children Films". Treball final de màster no publicat. Roehampton University.

- (2008b) "Audio Description as Language Development and Language Learning for Blind and Visual Impaired Children", a Parker, H.; Rebecca i Karla Guadarrama García (eds.) *Thinking Translation: Perspectives from Within and Without*. Boca Raton, Florida: Brown Walker Press, 113-134.

- (2010) "The Benefits of Audio Description for Blind Children". Ponència presentada al congrés Media for All 2.

Parrilla, J. (2007) "Estado actual y perspectivas de la audiodescripción en los países francófonos", a Jiménez, C. (ed.) *Traducción y accesibilidad. Subtitulación para sordos y audiodescripción para ciegos: nuevas modalidades de Traducción Audiovisual*. Frankfurt: Peter Lang, 199-208.

Pérez Payá, M. (2007) "La audiodescripción: traduciendo el lenguaje de las cámaras", a Jiménez, C. (ed.) *Traducción y accesibilidad. Subtitulación para sordos y audiodescripción para ciegos: nuevas modalidades de Traducción Audiovisual*. Frankfurt: Peter Lang, 81-93.

Pérez Payá, M. i Salazar, M. (2007) "El texto audiodescriptivo: la audiodescripción como método de aprendizaje del proceso traductor", a Jiménez, C. (ed.) *Traducción y accesibilidad. Subtitulación para sordos y audiodescripción para ciegos: nuevas modalidades de Traducción Audiovisual*. Frankfurt: Peter Lang, 241-272.

Piety, P. J. (2004) "The Language System of Audio Description: An Investigation as a Discursive Process". *Journal of Visual Impairment and Blindness*, 98 (8), 53-468.

Pini, L. (2005) *L'audio-descrizione per disabili visivi*. Tesi doctoral no publicada. Università di Bologna.

Puigdomènech, L.; Matamala, A. i Orero, P. (2007) *Bases per a un futur protocol d'audiodescripció per a l'àmbit català*. Document no publicat. Universitat Autònoma de Barcelona.

- (2008) "The Making of a Protocol for Opera Audio Description", a Pegenaute, L.; J. De Cesaris; M. Tricás i E. Bernal (eds.) *La traducción del futuro: mediación lingüística y cultural en el siglo XXI*. Barcelona: PPU, 381-392.

- (2010) "Audio Description of Films State of the Art and a Protocol Proposal", a Bogucki L. i K. Kredens (eds.) *Perspectives on Audiovisual Translation*. Frankfurt: Peter Lang, 27-44.

Pujol, J. (2007) "Audio Description or Audio Narration? That is the Question". Ponència presentada a congrés MuTra 2007.

- (2008) "El tiempo y la audiodescripción en Amélie", a Pérez-Ugena, Á. i R. Vizcaíno-Laorga (eds.) *Ulises y la Comunidad Sorda*. Madrid: Observatorio de las Realidades Sociales y de la Comunicación, 109- 118.

- Pujol, J. i Orero, P. (2007) "Audio Description Precursors: Ekphrasis, Film Narrators and Radio Journalists". *Translation Watch Quarterly*, 3 (2), 49-60.
- Quico, C. (2005) "Acessibilidade e Televisão Digital e Interactiva: o caso particular do serviço de Áudio-Descrição destinado a pessoas invisuais ou com deficiências visuais graves", a *New Media Authoring and Production: iTV and Mobile*. Rio de Janeiro: Universidade Lusófona de Humanidades e Tecnologias
- Rai, S. (2009) *Bollywood for All: The Demand for Audio Described Bollywood Films*. Londres: RNIB.
- Rai, S.; Greening, J. i Leen, P. (2010) *A Comparative Study of Audio Description Guidelines Prevalent in Different Countries*. Londres: RNIB.
- Ramos Caro, M. (2013). *El impacto emocional de la audiodescripción*. (Tesis doctoral). Universidad de Murcia, España.
- Remael, A. (2005) "Audio Description for Recorded TV, Cinema and DVD". Document intern per a la docència. <http://www.hivt.be>
- (2012) "For the Use of Sound. Film Sound Analysis for Audio-Description: Some Key Issues". *MonTI. Monografías de Traducción e Interpretación*, 4, 255-276.
- Remael, A. i Vercauteren, G. (2007) "Audio Describing the Exposition Phase of Films. Teaching Students What to Choose". *TRANS: Revista de Traductología*, 11, 73-94.
- (2010) "The Translation of Recorded Audio Description from English into Dutch". *Perspectives: Studies in Translatology*, 18 (3), 155-171.
- Revers, N. (2014) "Audio Description and Translation Studies: A Functional Text Type Analysis of the Audio Described Dutch play *Wintervögelchen*", a Bruti, S.; E. Di Giovanni i P. Orero (eds.) *Audiovisual Translation across Europe: An Ever-Changing Landscape*. Berna/Berlín: Peter Lang.
- Rodríguez Posadas, G. (2008) "Webinarios: Aprender a audiodescribir", a Jiménez, C. i A. Rodríguez (eds.) *Accesibilidad a los medios audiovisuales para personas con discapacidad, AMADIS'07*. Madrid: Real Patronato sobre discapacidad, 181-193.
- (2010) "Audio Description as a Complex Translation Process: A Protocol", a Díaz-Cintas, J.; A. Matamala i J. Neves (eds.) *New Insights into Audiovisual Translation and Media Accessibility*. Amsterdam: Rodopi, 145-176.
- Salway, A. (2004) *AuDesc System Specification and Prototypes*. Informe per al projecte EPSRC GR/R67194/01 TIWO (Television in Words). http://www.bbrel.co.uk/pdfs/TIWO_Television_in_Words_Deliverable_3.pdf
- (2007) "A Corpus-based Analysis of Audio Description", a Díaz-Cintas, J.; P. Orero i A. Remael (eds.) *Media for All: Subtitling for the Deaf, Audio Description and Sign Language*. Amsterdam: Rodopi, 151-174.
- Salway, A. i Graham, M. (2003) "Extracting Information about Emotions in Films", a *Proceedings of 11th ACM Conference on Multimedia 2003* 4 (6), 299-302. http://www.bbrel.co.uk/pdfs/Extracting_Information_about_Emotions_in_Films.pdf
- Salway, A.; Lehane, B. B. i O'Connor, N. (2007) "Associating Characters with Events in Films". Ponència presentada al congrés ACM International Conference on Image and Video Retrieval, CIVR 2007. http://doras.dcu.ie/286/1/civr_2007.pdf
- Salway, A.; Tomadaki, P. i Vassiliou, R. (2004) "Building and Analysing a Corpus of Audio Description Scripts". Informe per al projecte EPSRC GR/R67194/01 TIWO (Television in Words). http://www.bbrel.co.uk/pdfs/TIWO_Television_in_Words_Deliverable_2.pdf
- Seibel, C. (2007) "La audiodescripción en Alemania", a Jiménez, C. (ed.) *Traducción y accesibilidad. Subtitulación para sordos y audiodescripción para ciegos: nuevas modalidades de Traducción Audiovisual*. Frankfurt: Peter Lang, 167-178.

- Serrat Roozen, I. (2011) "Subtitling for the Deaf and Audio Description for the Blind". *International Journal of Translation*, 23 (2), 15-34.
- Schmeidler, E. i Kirchner, C. (2001) "Adding Audio-Description: Does it Make a Difference?" *Journal of Visual Impairment and Blindness*, 95 (4), 197-212.
- Snyder, J. (2004) "Audio Description. The Visual Made Verbal Across Arts Disciplines - Across the Globe". *Translating Today*, 4, 15-17.
- (2006) "Audio description - An Aid to Literacy". Ponència presentada al congrés Languages & The Media 2006. http://www.languages-media.com/lang_media_2006/protected/snyder_joel.pdf
- Sanz Moreno, R. (2017). Audiodescripción de referentes culturales. Estudio descriptivo-comparativo y de recepción. (Tesi doctoral). Universitat de València, España.
- Snyder, J. (2014). *The Visual Made Verbal. A Comprehensive Training Manual and Guide to the History and Applications of Audio Description*. Arlington: American Council of the Blind.
- Szarkowska, A. (2009) "The Audiovisual Landscape in Poland at the Dawn of the 21st Century", a Goldstein, A. i B. Golubović (eds.) *Foreign Language Movies - Dubbing vs. Subtitling*. Hamburg: Verlag Dr. Kovač, 185-201.
- (2011) "Text-to-Speech Audio Description. Towards Wider Availability of AD". *JosTrans. The Journal of Specialised Translation*, 15, 142-162.
- Szarkowska, A. i Jankowska, A. (2012) "Text-to-Speech Audio Description of Voiced-Over Films. A Case Study of Audio Described Volver in Polish", a Perego, E. (ed.) *Emerging Topics in Translation: Audio Description*. Trieste: EUT Edizioni Università di Trieste, 81-98.
- Tanton, N. E.; Ware, T. i Armstrong, M. (2004) *Audio Description: What is It and How it Works*. Document de la BBC. <http://downloads.bbc.co.uk/rd/pubs/whp/whp-pdf-files/WHP051.pdf>
- Udo, J. P. i Fels, D. (2009a) "'Suit the Action to the Word, the Word to the Action': An Unconventional Approach to Describing Shakespeare's Hamlet", a Ted Rogers School of Information Technology Management Publications and Research, article 16. <http://digitalcommons.ryerson.ca/trsitm/16>
- (2009b) "The Development of a New Theatrical Tradition: Sighted Students Audio Describe School Play for a Blind and Low-Vision Audience". *International Journal of Education and the Arts*, 10 (20). <http://www.ijea.org/v10n20/>
- (2009c) "The Rogue Poster-Children of Universal Design: Closed Captioning and Audio Description". *The Journal of Engineering Design*. *Journal of Engineering Design*, 0, 0: 1-15.
- (2010a) "Enhancing the Entertainment Experience of Blind and Low-Vision Theatre-goers through Touch Tours". *Disability and Society*, 25 (2), 231-240.
- (2010b) "Re-Fashioning Fashion: An Exploratory Study of a Live Audio Described Fashion Show". *Universal access to live content for people with vision impairments*, 9 (1), 63-75.
- (2010c) "Universal Design on Stage: Live Audio Description for Theatrical Performances". *Perspectives: Studies in Translatology*, 18 (3), 189-203.
- (2011) "From the Describer's Mouth: Reflections on Creating Unconventional Audio Description for Live Theatre", a Serban A.; A. Matamala i J. M. Lavour (eds.) *Audiovisual Translation in Close-up: Practical and Theoretical Approaches*. Berna: Peter Lang, 279-296.
- Udo, J. P.; Acevedo, B. i Fels, D. (2010) "Horatio Audio Describes Shakespeare's Hamlet: Blind and Low-Vision Theatre-Goers Evaluate an Unconventional Audio Description Strategy". *British Journal of Visual Impairment*, 28 (2), 139-156.

Udo, J. P.; Copeland, L. i Fels, D. (2011) "Producing Audio Described Theatre". International Journal of Translation, 2011.

Utray, F. (2008) Accesibilidad a la TDT en España para personas con discapacidad sensorial (2005-2007). Tesis doctoral no publicada. Universidad Carlos III de Madrid.

Utray, F.; de Castro, M.; Moreno, L. i Ruiz Mezcuá, B. (2012) "Monitoring Accessibility Services in Digital Television". International Journal of Digital Multimedia Broadcasting, 2012 <http://www.hindawi.com/journals/ijdmdb/2012/294219/>

Valero Gisbert, M. (2012) "La intertextualidad fílmica en la audiodescripción (AD)". Intralinea, 14. http://www.intralinea.org/current/article/la_intertextualidad_filmica_en_la_audiodescripcion

Van der Heijden, M. (2007) Making Film and Television Accessible to the Blind and Visually Impaired. Treball final de màster no publicat. Utrecht School of the Arts, Faculty Art, Media i Technology <http://www.audiodescriptie.com/downloads/Making%20film%20and%20television%20accessible%20to%20the%20blind%20and%20visually%20Heijden.pdf> Vercauteren, Gert (2007): "Towards a European Guideline for Audio Description." In Jorge Díaz Cintas, Pilar Orero & Aline Remael (eds) Media for All. Accessibility in Audiovisual Translation. Amsterdam: Rodopi: 139-150.

Vercauteren, G. (2007) "Towards a European Guideline for Audio Description", a Díaz-Cintas, J.; P. Orero i A. Remael (eds.) Media for All. Accessibility in Audiovisual Translation. Amsterdam: Rodopi, 139-150.

- (2012) "A Narratological Approach to Content Selection in Audio Description. Towards a Strategy for the Description of Narratological Time". MonTI. Monografías de Traducción e Interpretación, 4, 295-319

Vidal, A. (2004) "La audiodescripción: una herramienta de ayuda para los ciegos". Integración, 32, 30-31.

Walczak, A. i Szarkowska, A. (en premsa) "Text-to-Speech Audio Description. Testing Educational Materials with Visually-Impaired Children", a Bruti, S.; E. Di Giovanni i P. Orero (eds.) Audio Visual Translation across Europe: An Ever-Changing Landscape. Berna/Berlín: Peter Lang.

Weaver, S. (2010) "Opening Doors to Opera. The Strategies, Challenges and General Role of the Translator". Intralinea, 12. http://www.intralinea.org/archive/article/Opening_doors_to_opera_

Weißbach, M. (2012) "Eine kontrastive Analyse der deutschen und englischen Audiodeskription des Films Brokeback Mountain", a Panier, A.; K. Brons; A. Wisniewski i M. Weißbach (eds.) Filmübersetzung: Probleme bei Synchronisation, Untertitelung, Audiodeskription. Frankfurt: Peter Lang, 347-406.

Yeung, J. (2007a) "Audio Description in the Chinese World", a Díaz-Cintas, J.; P. Orero i A. Remael (eds.) Media for All. Subtitling for the Deaf, Audio Description and Sign Language. Amsterdam: Rodopi, 231-243.

- (2007b) "Towards a European Guideline for Audio Description", a Díaz-Cintas, J.; P. Orero i A. Remael (eds.) Media for All. Accessibility in Audiovisual Translation. Amsterdam: Rodopi: 235-248.

York, Greg (2007): "Verdi Made Visible. Audio-introduction for Opera and Ballet". In Jorge Díaz Cintas, Pilar Orero i Aline Remael (eds) Media for All. Accessibility in Audiovisual Translation. Amsterdam: Rodopi: 215-229

Bibliografía sobre SPS

AENOR (2012): Subtitulado para personas sordas y personas con discapacidad auditiva, Norma.

UNE 153010:2012, Madrid: Asociación Española de Normalización y Certificación (AENOR).

Agost, R. (1999): Traducción y doblaje: palabras, voces e imágenes, Barcelona: Editorial Ariel.

Arnáiz Uzquiza, V. (2012): "Los parámetros que identifican el subtitulado para sordos. Análisis y clasificación". MonTI, 4:103-132.

- Bartoll, E. (2008): Paràmetres per a una taxonomia de la subtitulació. Tesis doctoral. Barcelona, Universitat Pompeu Fabra, Disponible en: <http://www.tdx.cat/handle/10803/7572>
- Cambra, C. (2006), "Los subtítulos en televisión: ¿facilitan a los adolescentes sordos la comprensión de los programas?" *Fiapas* 110. (28 - 31)
- Cambra, C. et al. (2008-2009): "Análisis de la comprensión por parte del alumnado sordo de los documentos televisivos subtitulados y criterios de mejora". *Quaderns del CAC* 31-32, julio 2008 - junio 2009: 155-159.
- Cambra, C. i Silvestre, N. (2013): "La interpretación de los adolescentes sordos y oyentes de un documental audiovisual: importancia del subtitulado". *Revista de Logopedia, Foniatría y Audiología*, 33: 99-108.
- Cravo, A i Neves, J. (2007): "Action Research in Translation Studies", *Jostrans: The Journal of Specialised Translation*, nº7, A: http://www.jostrans.org/issue07/art_cravo.php (13-1-2007)
- Cuellár, C. (2016): "Traducción accesible: avances de la norma española de subtitulado para sordos UNE 153010:2012". *Ibero-Americana Pragensia*.
- D'Ydewalle, G., i Pavakanun, U. (1996). "Le sous-titrage à la télévision facilite-t-il l'apprentissage des langues?" A Y. Gambier (Ed.), *Les transferts linguistiques dans les médias audiovisuels* (pp. 217-223). Paris: Presses universitaires du Septentrion.
- De Linde, Z. (1996), "Le sous-titrage intralinguistique pour les sourds et les mal entendants". A: Y. Gambier (Ed.), *Les transferts linguistiques dans les médias audiovisuels* (pp. 165 - 183). Paris: Presses universitaires du Septentrion. "Étude sur la surdité" (2004), *Cinéécriture*, En: <http://www.cineécriture.fr/etude%20surdite%20janvier04.pub.pdf> (23 - 01 - 2007)
- Díaz Cintas, J. (2003): *Teoría y práctica de la subtitulación: Inglés-Español*, Barcelona: Ariel.
- Díaz Cintas, J. et al. (eds.) (2007): *Media for all. Subtitling for the deaf, audio description and sign language*, Amsterdam/Nova York: *Approaches to Translation Studies*.
- Franco, E. & Araújo, V. (2003), "Reading Television", *The Translator* 9 (2): 249 - 267.
- Harkins, J.E. et alii (1995), "Non-Speech Information in Captioned Video: A Consumer Opinion Study with Guidelines for the Captioning Industry, Technology Assessment Program Gallaudet Research Institute", Gallaudet University, A: *Described and Captioned Media Program*, <http://www.cfv.org/caaisearch.asp> (23-12-2006)
- "Hearing Impairment and Deafness: Guidelines", *Tiresias.org*, En: <http://www.tiresias.org/guidelines/legislation.htm> (23 - 01 - 2007)
- Hoda, M. (2004), "Subtitling: rights, responsibilities and benefits". A: http://www.kuulonhoultoiliitto.fi/tiedoston_katsominen.php?dok_id=95 ITC Guidance on Standards for Subtitling (2002), http://www.ofcom.org.uk/static/archive/itc/uploads/ITC_Guidance_on_Standards_for_Subtitling.doc
- Izard, N. (2001), "La subtitulación para sordos del teletexto en Televisión Española", A: Lorenzo, L. i Pereira, A.M. (Eds.) *Traducción subordinada inglés - español / galego II: el subtitulado*. Vigo: Servicio de Publicacións de la Universidade de Vigo: 169 - 194.
- "Measures Concerning Access of Visually and Hearing Impaired People to Television Programmes: Spain", European Commission Information Society and Media: Audiovisual and Media Policies, En: http://ec.europa.eu/comm/avpolicy/docs/reg/twvf/national_measures/es-impaired.pdf (23 - 01-2007)
- Izard, N. (2001): "La subtitulación para sordos del teletexto en Televisión Española", a Lorenzo, L. i Pereira, A. (eds.): *Traducción subordinada inglés-español/galego II: el subtitulado*. Vigo: Universidade de Vigo.
- Jiménez Hurtado, C. (ed.) (2007): *Traducción y accesibilidad. Subtitulación para sordos y audiodescripción para ciegos: nuevas modalidades de Traducción Audiovisual*, Frankfurt am Main: Peter Lang.

Lorenzo, L. i Pereira, A. (2011): "Deaf children and their access to audiovisual texts: school failure and the helplessness of the subtitler", a Di Giovanni, E. (ed.): Entre texto y receptor: Accesibilidad, doblaje y traducción / Between text and receiver: accessibility, dubbing and translation. Frankfurt am Main: Peter Lang.

Lorenzo, L. i Pereira, A. (2012): "Subtitulado para sordos: un reto y una necesidad: pasado, presente y futuro del SPS en España", a Martínez Sierra, J.J. (coord.): Reflexiones sobre la traducción audiovisual. Tres espectros, tres momentos. Valencia: Universitat de Valencia.

Matamala, A. i Orero, P. (eds.) (2010): Listening to subtitles: subtitles for the deaf and hard of hearing, Frankfurt am Main: Peter Lang.

Neves, J. (2005): Subtitling for the deaf and hard of hearing. Tesis doctoral depositada en la Universidad de Roehampton, Regne Unit. Dirigida por el Dr. Jorge Díaz Cintas. Disponible en: <http://rrp.roehampton.ac.uk/artstheses/1/> (18-12-2006)

Neves, J. (2008): "Inexactitudes sobre el subtitulado para sordos y discapacitados auditivos", en Accesibilidad a los medios audiovisuales para personas con discapacidad. Amadis 07. Madrid: Real Patronato sobre Discapacidad.

Neves, J. i Lorenzo, L. (2007): "La subtitulación para s/Sordos, panorama global y prenормativo en el marco ibérico". Trans. Revista de traductología, 11: 95-114.

NIDCD. (2002), Captions for Deaf and Hard of Hearing Viewers. National Institute on Deafness and Other Communication Disorders. <http://www.nidcd.nih.gov/health/hearing/caption.htm> (23-01-2007)

Orero, P. (Ed.) (2004), Topics in Audiovisual Translation, Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins.

Orero, P. et al. (2007): "Visión histórica de la accesibilidad en los medios en España". Trans, 11: 31-43.

Pardina i Mundó, J. (1998), "El futuro de la subtitulación para personas sordas o con pérdidas auditivas". A: <http://www.terra.es/personal6/932108627/Articulos/art3-C.htm> (18-12-2006)

--- (2000), Estudio sobre el servicio audiovisual de subtitulación para personas sordas o con pérdidas auditivas en el mercado televisivo español, Dirección Audiovisual de la CMT http://www.cmt.es/centro_info/publicaciones/pdf/subtitula.pdf (18-12-2006)

Pereira Rodríguez, A. (2005) "El subtitulado para sordos: estado de la cuestión en España". Quaderns. Revista de traducció 12: 161-172.

-- i Lorenzo García, L. (2005), "Evaluamos la norma UNE 153010:

Remael, A. (2007): "Sampling subtitling for the deaf and the hard-of-hearing in Europe" a Díaz Cintas, J. et al. (eds.): Media for all. Subtitling for the deaf, audio description and sign language. Amsterdam/New York: Approaches to Translation Studies.

Remael, A. et al. (eds.) (2012): Media for all: audiovisual translation and media accessibility at the crossroads, Amsterdam: Rodopi.

Romero-Fresco, P. (2009) "More Haste Less Speed: Edited vs Verbatim Respeaking". Vigo International Journal of Applied Linguistics, 6, 109-133.

Romero-Fresco, P. (2011): Subtitling through speech recognition: respeaking, Londres: Routledge.

Romero-Fresco, P. (2018): "Reception studies in live and pre-recorded subtitles for the deaf and hard of hearing" A: Di Giovanni, Elena & Yves Gambier (eds.). 2018. 'Reception Studies and Audiovisual Translation.' Amsterdam: John Benjamins.

Subtitulado para personas sordas y personas con discapacidad auditiva. Subtitulado a través del teletexto", Puentes. Hacia nuevas investigaciones en la mediación intercultural Nº 6. Revista de la Universidad de Granada: 21-26. Sanderson, J. (2005), Research on Translation for Subtitling in Spain and Italy, Alicante: Universidad de Alicante. Servicio de Publicaciones.

Shroyer, E. i Birch, J. (1980), "Captions and Reading Rates of Hearing-Impaired Students", A: American Annals of the Deaf, October: 1980. 916-922.

"Television Access for People with Sensory Impairments" (2004), Department for Culture, Media and Sport: Broadcasting Policy Division, A:
<http://www.culture.gov.uk/NR/rdonlyres/E556BC3D-0100-4B47-A9F5-5D52845FC30F/0/SensImpairleaflet04WOI>
(23 - 01 -2007)